

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 24 Cor.
Pe o jum. de an 12 "
Pe trei luni . . . 6 "

Pentru România şi
străinătate:

Pe un an . . . 40 lei.
Pe o jum. de an 20 "

TELEFON Nr. 236

GAZETA TRANSILVANIEI

ZIAR POLITIC NAȚIONAL.

REDACȚIA
ȘI ADMINISTRAȚIA
Târgul Inului Nr. 30

INSERATELE
se primesc la adminis-
trație. Prețul după tarife
și învală.

Manuscrisele nu se în-
napoiază.

Trupa Antonescu.

De Dr. V. Moldovan.

Cei ce au fost fericiți să asiste la reprezentația din Blaj a şgudui-toarei drame țărănești „Napasta” nu vor uita multă vreme puternicele emoții sufletești, cărora am fost robiți în neuitata seară de 13 Octombrie.

Aerom doi ani, când cu serbările jubilar ale „Asociațiunei”, maestrul Caragiale s'a strecurat prin mulțimea de Români nebăgat în seamă decât de-o ceată mică de intimi.

A venit însă în Ardeal un om de inimă dl Antonescu însoțit de o trupă bine aleasă. Și iată că în sala cea mare de gimnastică din Blaj ticsită de intelectuali și de tinerime, am simțit că planează deasupra capetelor tuturor pe aripi diafane geniul lui Nenea Iancu.

Trupul lui obidit își doarme somnul de veci în pământul scump al patriei sale. Numai sufletul lui depus în nemuritoare opere de artă, s'a întors în mijlocul Ardealului atât de dragi lui, ca să le procure prin graiul dulce și prin destoinicia artistică a trupei dl Antonescu câteva clipe neuitate de înălțare în sferile unei arte adevărate și românești. Acesta e cel dintâi merit al dl Antonescu.

* * *

E mult de atunci. Înainte de asta cu mai bine un sfert de veac, a pornit prin orașele Ardealului o altă trupă de artiști profesioniști.

Cu un bogat capital de idealism — durere rău răsplătit — a cucerit și trupa aceasta prin locurile unde azi trupa Antonescu a fost primită în triumf.

În sale mici și scunde, în fața unui public nu prea numeros s'a prezentat trupa asta veche cu un repertoriu azi învechit și în ochii unora și ca năiv.

Dar românimea de pretutindeni ca și azi stătea sub vraja minunatelor isbânzi a armatelor române pe câmpiile Bulgariei. Și publicul acela puțin, s'a înduioșat până

la lacrimi și s'a însuflețit până la delir când li s'au jucat micile vodeviluri și comedii ale seninului Alexandri. „Drumul de fier”, „Viandiera”, „Piatra din casă”, „Hartă răzeșul” și celelalte au fost sorbite de publicul ardelean, fiindcă corespundeau gustului artistic și gradului de cultură al lor din acele vremi.

În zilele noastre „Napasta”, „O noapte furtunoasă”, „O căsnicie” îndestulează cu desăvârșire chiar și cele mai rafinate pretenții artistice ale intelectualilor din Ungaria, cari din lipsa unei arte dramatice românești au fost nevoiți să se adape și să-și formeze un gust dramatic din izvoarele unei arte străine, germană sau maghiară.

Dar să știe, că nimic nu se poate dobândi fără muncă și fără jertfe.

Nu numai cucerirea aerului, ci și a sufletului unui neam pentru frumusețile ideale ale artei, își cere tributul de sânge și de avere.

Și idealistul de acum treizeci de ani a trebuit să plătească cu amare desiluzii și cu jertfire în tregei sale averi îndrăzneala de-a fi încercat a face artă dramatică românească în Ardeal, înainte de a fi „sosit plinirea vremii”.

Bietul Fetulescu — căci de el e vorba — a murit lipsit și uitat de toți, iar în urma lui mulți ani nime nu a mai avut curajul să sfideze puterile cercești, neprietinoase față de b'ata artă dramatică română.

Dacă azi trupa dlui Antonescu e primită cu alai și cu însuflețire, dacă la reprezentațiile trupei sale aleargă seară de seară sute și sute de intelectuali români înseamnă că azi e pregătit deja terenul, că sunt date condițiile și materiale și morale pentru ca o trupă de actori de valoare să poată răspândi căldura unei adevărate arte dramatice printre Românii din țara ungurească.

Înțelegerea psihologiei momentului și a graiului chemător al vremilor deja plinite e — al doilea merit al dlui Antonescu.

* * *

Să nu se supere vrednicii noștri artiști dacă le spun fără în-

conjur, că al treilea merit al venirii lor la noi va însemna și o jertfă pentru dășii, care însă, sunt convinși, o vor aduce o cu dragă inimă pe altarul artei române.

În cei cinci ani, cât vom fi fericiți a avea între noi trupa Antonescu nu numai că ne vor desfăta prin arta lor superioară; nu numai că vor face și vor completa educația dramatică a publicului român din Ardeal; ci prin pilda văzută a muncii lor, vor da dovezi în fața cărora vor amuți și cei mai sceptici conducători ai destinelor teatrului român din Ardeal, că a sosit momentul ca să avem și noi o trupă teatrală proprie.

Nădăjduim că pe viitor nu vom mai fi copii orfani ai artei. Nădăjduim și cerem ca „Societatea pentru fond de teatru” pe când vor trece cei cinci ani de concesione a trupei Antonescu, să pornească ea însăși o trupă a noastră a cărei reușită o va pregăti și asigura în discursul apostolatului de cinci ani dl Antonescu și vrednicii lui tovarăși.

Chemarea înaintea mergătorilor de azi nu va fi terminată de odată cu înghetarea trupei noastre.

Actori ca soții Antonescu, dna Ciucurescu, d'ni Brezeanu, Marculescu etc. vor fi totdeauna oaspeții noștri iubii și cu drag așteptați și în cadrele viitoarei noastre trupei dramatice.

A fi dat stimulul puternic pentru a se înființa o astfel de trupă, iar după înființarea ei, a o sprijini, instrui și ridica prin contribuția personală, ce îi vor da, va fi — cel din urmă și cel mai generos merit al trupei Antonescu, pentru care primească înainte o caldă strângere de mână dela toți frații de un sânge și de-o gândire de dincoace de Carpați.

Conferințele Ligei culturale. Din București ni se scrie:

Comitetul central al Ligei Culturale a hotărât în ultima ședință să țină niște conferințe având de obiect persecuțiunile Românilor de peste muni. Prima conferință se va ține Vineri, 11

Octombrie orele 9 seara, în sala Ateneului Român. Intrarea va fi liberă, iar în loji cu bilete. Numele conferențiarilor și alte amănunte se vor anunța la timp.

Dare de seamă. Contele Tisza a avizat pe prefectul din Ardeal, Ivan Urban, că Duminecă în 9 Noembrie n. c. va sosi la Arad și-și va ținea darea de seamă înaintea alegătorilor săi.

Scrisoare din Viena.

Afacerile societății „Canadian Pacific”. — Deschiderea „Reichsrat-ului”. Un epilog al serbărilor dela Lipsa.

— 21 Octombrie.

Toate cercurile sociale și politice de aici stau sub impresiunea desvărilor cari continuă în jurul nemaipomenitelor abuzuri săvârșite de societatea de emigrare „Canadian Pacific”. Constatările făcute de organele poliției, cu prilejul perchezițiilor domiciliare, cari continuă la toate societățile de navigațiune, sunt într'adevăr scandaloase. S-a constatat anume, că aceste societăți în frunte cu „Canadian Pacific”, ignorând cu desăvârșire legile și ordonanțele în vigoare, s'au ocupat pe o seară întinsă cu îndemnarea nepermisă a oamenilor spre a emigra, realizând câștiguri de milioane corcane. S-a constatat chiar, că conducerea societății „Canadian Pacific” a făcut admirabile gheșefuri cu cumpărarea și mântuirii celor amăgiți să emigreze vânzându-le pentru prețuri mari unor persoane străine, cu deosebire din Rusia. Face prin urmare impresia, că această societate a stat direct în serviciul Rusiei.

Având bani din greu la dispoziție această societate și-a câștigat numeroși samșari din cercuri cu influință, cari promovau emigrările în masă. Se vorbește chiar de un înalt funcționar, fiu al unui camerier al Maj. Sale, care s'a făcut vinovat de delapidări în serviciul societății. Cu toate acestea n-a fost dimis din serviciu ci trimis să se pime până la Canada și înapoi...

Ziarele de aici aduc zilnic noi amănunte și atacă cu deosebire pe ministrul de comerț, care, contrar tuturor legilor existente la îngăduit emigrarea pe vasele societății, „Canadian Pacific” fără a mai întreba ministerul de interne și cel de război.

Sub impresia acestei panamale s'a deschis astăzi parlamentul austriac. Intre deputați domnește mare agitație. La începutul ședinței se dă cetire în-

terpelăției deputaților germani, cari cer lămuriri și procedere severă în chestia descoperirilor scandaloase cu emigrările. Deputații însoțesc cetirea interpelăției cu zgometoase aprobări și întreruperi agitate.

Cehii radicali propun, ca monarhia să întrerupă pe timp de un an construirea de vase de război pe baza declarațiilor făcute zilele trecute de ministrul marinei engleze Churchill, ca statele mari să înceteze înarmările și să nu mai construiască noi vase de război.

Guvernul s'a grăbit în fine să depună pe biroul camerei noul proiect de lege privitor la emigrări, de mult elaborat, care ține acum cont și de experiențele făcute în urma scandalurilor recente descoperite. Noul proiect interzice agenturilor de emigrare să distribue tipărituri amăgitoare și să lărgească cercul de control al autorităților. Emigrarea celor obligați la serviciul militar este strict oprită.

Lumea de aici e mult intrigată de o bruscare a sentimentelor patriotice, pe care au îndurat-o reprezentanții armatei austro-ungare în frunte cu moștenitorul Tronului Francisc Ferdinand la serbările centenare din Lipsa. S'a întâmplat adevă, ca la serbarea de Sâmbătă ținută în fața monumentului comemorativ din Lipsa, la care au luat parte pe lângă principii germani și arhiducele Franz Ferdinand, marele duce al Rusiei Ciril etc., președintele uniunii patrioților germani, consilierul cameral Thiele, în discursul său rostit în fața monumentului să nu facă amintire cu nici un cuvânt de participarea armatelor austro-ungare și rusești la lupta popoarelor din 1813. Regele Saxoniei, care a rostit al doilea discurs oficial a căutat să steargă impresia rea amintind alianța de arme, dar aceasta n-a împiedecat pe arhiducele Franz Ferdinand să părăsească imediat după discursul regelui Saxoniei în mod demonstrativ festivitatea.

Discursul lui Thiele, prin care a apoteozat exclusiv spiritul german, a produs în cercurile austriace mare supărare. Oficioasa vineză „Correspondenz Wilhelm” numește atitudinea lui Thiele lipsită de tact, căci făcând abstracție dela evenimentul istoric al participării armatelor austro-ungare și rusești la luptele din 1813, oratorul oficial ar fi trebuit să țină cont de prezența delegațiilor acestor două state.

Lumea așteaptă cu curiositate să vadă cum va fi să steargă această impresie rea Kaiserul, care e în ajun să viziteze în curând pe moștenitorul Tronului și Maj. pe Sa Monarhul.

X.

44 de zile în Bulgaria
Trecerea Dunării.

de Mihail Sadoveanu.

Fino.

Un regiment are mulți oameni, și mulți sestre Soldați, cal, trăsuri chezoane, se încarcă într-o sută cincizeci de vagoane, care se despart în trei trenuri, câte unul de batalion.

Batalionul nostru își încarcă tot calabalacul, și pleacă de la munte înspre valea Dunării. Plecăm undeva, spre inamic, dar nu știm unde. Vremea a făcut frumoasă și un soare puternic arde holdele. Câmpurile sunt toate goale, oamenii au părăsit lucrul, ca în vreme de sărbătoare; totuși, pentru cei rămași al'ele acestea și cele care vin aduc ceasuri negre de tristete, de nelămurire și așteptare.

Pentru camarazii noștri însă, ticiți în vagoane, golul lanurilor s'al câmpilor, adunările întristate și înălțate din gări și de pe la marginitale satelor, parcă n'au însemnată ceva. Chiuie, ridicând eocuri ciocotitoare în văi și păduri; răd și chiuie fetelor și nevestelor cari-l petrec cu ochii; chiuie cutremurați de suflul ostășesc care l-a cucerit și i-a amestit. Dar poate chiuie ca să uite ce iasă în urmă și să tulbure icoanele ce se înfățișează limpede ochilor lor: munca începută și neîncheiată, casa cu nevoi, da-

torii, năcazuri și toate câte învăluie pe un om sărman în viața asta și-l târâsc spre volburile aceluiași sfârșit. Entusiasmul și pornirea aceasta mi se infățișau în unele clipe ca o betie a unui om plin de năcazuri. A băut ca să uite. Și un gând parcă se strecura în mine, s'atunci și mai târziu de multe ori, când cugetam la furia mobilizării, la înspăimântătoarea lăvină care s'a prăvălit din sare spre căzărmi. Era și conștiința vredniciei fără îndolală, și disciplina, și datoria, — dar, cine știe, poate era încă o plată și o dobândă, pentru ca, în sfârșit, nimeni să nu le mai preocupetească în țara lor dreptul la o existență omenească. Cine știe câte s'ascund în vâlvalăle focului, care cuprinde, secunde și acoperă toate.

Am cugetat și m'am îndoit. Cugetul de multe ori e dușmanul omului. Dar în clipele acestea eram copleșit de simțământul înflăcăării, de voia bună și de nepăsarea tuturor flăcăilor noștri. Toate cântecile, toate strigătele glumești, toate epigramele cu putință, toate prostiile copilărești le-am auzit. Chiar completașul cel mai bărbos și mai mohorât devenea copil, în puhoiul de viață veselă care-l lua înainte. La popasurile cele mai mari din gări, cântau flinere și se încingeau bătute. Trenul nostru ducea spre Dunăre o povară de putere și de viață, care atâșase și nebunise și pe cei mai reci și mai cumpăniți comandanți ai noștri. Cornistul nostru Leuștean, în mijlocul

pornirii obștești, avusese însă răgaz să cupete adânc asupra mașinării a celorlalte nemțești de prin stații. Vări un pitac, tragi de-un mâner, și cade un pachet de bomboane, ori o bucată de ciocolată.

Bag de seamă într'un răstimp că, la opriri în unele gări, în jurul autmatelor acestora se alcătuisse un fel de cordoane tăcute și tainice. Fără grabă, fără gălgăie, c'o rândunica deosebită, mașina neamului funcționa și-și deserta adâncurile. Leuștean și cu soții lui, imi zise cînva răzând, au căutat să opule ingeniozității neamului un mecanism cu mult mai simplu. Au legat gologanul găurit c'o sfoară. Li dau drumul în mașină, trag de rânivelă, scot ciocolată, — apoi li-l trag banul înapoi cu apă... Și operațiunea încează așa înainte c'o simplitate minunată și c'o grabă stăpânită într'o solemnă tăcere...

Asupra acestei tainice invenții a cornistului meu am căutat să păstrez tăcerea. Nici nu m'am apropiat ca să controlez despozierea nelegată a autmatelor. Mărturisesc că ideea tăcerii operatorilor mă încânta, ca și în vremea aurită și de mult trecută când, copil fiind, cugetam și eu la asemenea iscodiri ingenioase la prețina dulcetelor ac stei lemi!

Cu jocuri, cânteca și copilării, trenul își ducea spre Dunăre povara de cartușe, arme, balonete și oameni hotărâți să biruiască și să moară. Eram un convelu funeuru, pe care

camarazii noștri îl îmblânzeau c'un zâmbet, c'un cântec și c'o șagă.

Ofțeri eram cincisprezece, mi se pare, în vagonul nostru. Mulți erau rezerviști, oameni cu ocupații liniștite, ori grav. Prima lor concentrare serioasă, între noi, era aceasta. Își lăseseră viața lor tehnică și intrau în furtună. Își lăseseră și viața lor, de multe ori așa de disprețuitoare pentru noi, profesioniști ai armelor, și acum, uitați primeau parcă o inimă nouă și o păreche de ochi cu totul deosebită de aceea de acasă. Fără îndolală, ce eram noi înainte vreme pentru ei, noi ofțerii de carieră? I vățam a mânuî spada, a comandă oamenii la paradă; ne învârteam la sunetul unui vals cu „duduiele” în saloane; nu citeam cărți de filosofie, și chiar marșele Anatole France izbutea să ne aducă somnul în oarele târziu...

Viața noastră era o desertăciune pentru ei. Repeșile ore pe care le petreceau ei între noi, în câteva zile de concentrare erau numai niște accidente în scurt uitate. Dar lată-l acum îmbrăcați, cu mii de camarazi, pentru o acțiune hotărâtă. Lată-l și pe ei câștigați de însuflețirea cea mare a tuturor. A tresărit ceva în ei. Lată-ne frați. Ne aștepta, la un loc, luna de viață de campanie, cu trude, suferinți și cu întinutul misterios în care își desfășurau aripile teribilul inger al morții. Acuma toate cele din urmă sunt vană. Acuma și zădărnica noastră meserie are un scop. Și oas cu oas, și cu zi,

crește un simțământ care ne leagă, și se întinde asupra noastră, acea dulce legătură care se cheamă camaraderie, și acel curios sentiment pentru ceilalți, cari n'au cîntea să poarte sabie în asemenea momente, care se cheamă spiritul de corp. Și pentru domnul judecător de la Hangu, și pentru domnul avocat de la Alexandria ceilalți sunt niște simpli și civili. Imberbul ofțeri d'în fața lor, care nu cunoaște mărețele speculații ale lui Kant și n'a tresărit nici odată la armonia unui vers de Musset, care în schimb murmură o frivola strofă de canțonetă, s'a apropiat acum foarte mult de sufletul lor; pentru că acest nou camarad are o privire energică, o pornire aprigă în s'mplele lui cugetări asupra campaniei, și o hotărâre de a izbândi într'un fapt de arme ori a pieri, în mugetul tunului, ca un simplu erou, zâmbind și ne mai aducându și aminte de toate cele desarte ale vieții lui...

Așa se explică, iubite prietene, de ce unul dintre acești ofțeri de rezervă, grav ca și tine, cu viața plină, legat ca și tine cu mii de fire, de toate elementele culturii, ale civilizației și ale vieții prăgnice, — s'a ridicat deodată altul în ochii mei. Tulburat, înfrigurat și pornit ca oricare dintre neînfricoșii copii ai plugului, îndată ce-am ajuns la Dunăre și ne-am înalbit în luncile de la Corabia ca să trecem podul cei dințai în țara dușmanului, — s'a s'arilit pe un cheson și a aruncat batalionului o înflăcărată cuvântare... A, era și el

Congresul socialiștilor.

— La situația politică. — Sedința de Marți. — Lupta pentru votul universal și contra sistemului dominant. — În fața alegerilor. —

Luni după amiază s'a discutat în congresul social-democrat situația politică. Partidul se declară contra guvernului Tisza și pentru sufragiul universal. A vorbit, ca referent redactorul Garami Ernő. El a accentuat, că pe corpul țării este un grup, care face legi cu asistență de jandarmi. În politica externă se dau sute de milioane pentru independența Albaniei și pun în pericol viața la zeci de mii de oameni. Și rezultatul? Mizerie și decadență în țara întreagă.

Care este problema partidului socialist? Să răstoarne guvernul actual. Dar aceasta nu e suficient. Trebuie schimbat sistemul întreg. Aceasta se va face prin conlucrarea muncitorimii cu opoziția și numai așa se va ajunge la rezultat, dacă vor lupta solidar toate forțele, cari doresc progresul.

Vorbește apoi despre alianța partidului socialist cu opoziția, pentru elutarea dreptului electoral universal. Ce tăienți tot mai mult înțeleg, că fără un drept electoral cinstit nu există constituție. Proiectul opoziției este un minim pas spre sufragiul universal. Trebuie să luptăm, căci ori ce drept este fructul unei lupte de decenii. Să ducem la îndeplinire munca noastră.

La Situația politică au mai vorbit și alții, dând clarificări asupra atitudinii partidului socialist.

Marți s'a continuat congresul. Să dă expresiune la diferite pretenții și dorințe. Muncitorul Dvorsák și Kun Béla sunt contra unei prietăni intime cu partidele opoziționale. Ei nu au încredere în acești aliați...

Dr. Landler, în numele mai multor soți face propunerea: congresul să declare, că — partidul socialist consideră de cea mai mare problemă a sa lupta neîntreruptă pentru votul universal, egal și secret. Congresul lasă neatins raportul dintre socialiști și opoziție, dar declară că ține să aplice cele mai aprige arme contra sistemului corupt și reacționar de azi. Acesta trebuie nimicit cât mai curând. În lupta aceasta partidul își susține libertatea de acțiune și nu se va lăsa influențat de concepțiile burgheze ale aliaților săi.

Propunerea lui Landler s'a primit. S'a mai făcut o propunere din partea grupului socialist din Sibiu, ca partidul să ia parte activă la alegerile pentru cameră. Se decide, ca conducerea partidului să convoace înainte de alegeri o adunare extraordinară, în care să se fixeze atitudinea partidului față de alegeri.

A mai vorbit Cizmădia despre programul agrar al socialiștilor, apoi ședința s'a amânat pe după amiază.

ostaș ca și noi cei de meserie, era și el sălbatic și hotărât, simplu și dezlegat de toate, cum trebuie să fie orice ostaș în fața morții.

Era într-o zi cu căldură copleșitoare și noi eram mulți, nenumărați, lângă luncile de la Corabia. Tunurile, cavaleria erau campate pretutindeni, în șes, în luncă, pe văi și șosele. Balcanii erau în fund, departe, în ceață, către sud, și pontonierii isprăveau grabnic podul de vase peste fluviu. Eram în ceasul trecerii și mi bătea inima. Cu armele pe umeri, eu stănga pe chingile rănilor lăstate la picioare într-o oră de odihnă, soldații stăteau iarăși grămădiți ascultând șăcest glas de înșuflețire. Căi, căruțele și conducătorii erau gata, și așteptam comanda din urmă, ca și cum trebuia să fulgere deodată înaintea noastră o sabie de foc.

Camaradul vorbea de pe cheșonul lui către frați și camarazi, despre trecutul cu morții lui cei mari și despre prezentul cu sângeroasa lui vijelie, în care o generație trebuie să se oțelească spre a pregăti alta mai bună. Șăcest cuvânt al camaradului de rezervă avea în sufletul meu un răsunet și un înțeles deosebit.

Așa cu regimentul meu am trecut Dunărea la 2 Iulie, într-o după amiază ferbinte, — și mi bătea inima de tulburare. Era fericire, mândrie? Știu că eram bine încredințat în ora aceea că încep a trăi cele mai frumoase zile ale vieții.

Studii asupra chestiunii de naționalitate.

Episcopia de Hajdudorog.
de Aradi Victor.

— Fine. —

Greșala cea mai mare s'a făcut atunci, când au numit de inspector suprem al școalelor din dieceză pe un preot rutean, pe Iaczkovich Mihály. Față de preoții ruteni dominează în tot ținutul nordic în general un resentiment. Acest resentiment s'a prefăcut în adevărată ură la Români, cari consideră pe popii ruteni de unelte ale opresorilor.

Aceasta e cauza, că poporul din parohiile anexate la Hajdudorog s'a pus în mișcare.

Scandalul a izbucnit când cu vizitele lui Iaczkovich pe la școli și numai din întâmplare n'a degenerat în vărsare de sânge. Cincisprezece oameni au fost deținuți un pătrar de an în arest preventiv și o mulțime de oameni au trebuit să se supună percheziției domiciliare a jandarmilor, din pricina că un preot rutean nesățios a voit să-și câștige merite patriotice. Și pe deasupra guvernul a folosit chestia spre scopuri politice electorale.

Iaczkovich și-a început vizitele în Ianuarie și pentru județul Sătmár a cerut deslășiri dela prefectul Csaba Adorján. Până atunci ziarele șoviniste și guvernul accentuau neconținut la episcopia de Hajdudorog nu s'a anexat nici o parohie română, dar prefectul a atras atenția lui Iaczkovich, că în comunele, cari „în la naționalitatea română” va fi primejdie, — și ar fi de recomandat să se folosească de sprijinul autorităților administrative.

Cu toate acestea Iaczkovich s'a dus singur în Resighe, unde li s'a făcut o strajnică demonstrație și l-au făcut atent să nu-și pună piciorul în Pisciott, că o va păți. Din Resighe s'a dus la Sanislău, unde Iaczkovich, preotul rutean de cultură inferioară s'a purtat fără tact. Deși prin oțelii români l-au făcut cunoscut, că voiesc să încunjure atingerea personală cu dansul, el s'a vîrît în familiile lor, s'a recomandat și a produs scene grozave.

În urma acestui procedeu, toată românimea din Sătmár a prins ură față de Iaczkovich, care parada cu „maghiarimea” lui și cu înalta sa demnitate preoțească. Poporul aștepta ocazia să-i dea o lovitură.

Purtarea sa obraznică și fără tact, recunoscută și de primatul Cernoch în camera magnaților, și-a găsit răsplata în Moftinul-Mic.

Aici d-l Aradi enarează cazul cunoscut din Moftinul-Mic, unde Iaczkovich s'a purtat cu obraznicie în biserică și a fost seos afară de popor, cum au venit apoi jandarmii și au escortat în temnița din Szatmárnémeti un mare număr de Români „suspecți”, apoi continuă:

Procurorul a eliberat o parte din el, dar cincisprezece au fost deținuți în arest preventiv. Erau acuzați cu crima de forță brutală săvârșită contra autorității și contra persoanelor. Iar preotul George Muroșanu era invinovat cu agitație. După o investigație asiduă de trei luni au scos la iveală „lucruri agravante” contra nefericitului preot bătrân.

Acuza ridicată contra lui se bazează pe faptul, că întrebându-l credincioșii ce să facă față de Iaczkovich, preotul le-a zis:

— Faceți ce știți, căci mâinile mele sunt încătușate!

Ma! departe moșneagului s'a privit indiferent cum credincioșii scot din biserică pe Iaczkovich și pe primpretorele și nu s'a grăbit în ajutorul lor, să-i ocrotească cu mâinile lui debile contra furiei poporului.

Dar până să se pregătească acest minunat act de acuză — în decursul investigației s'au validat deplin scopurile politice de corteș ale guvernului și presa numită opozițională s'a grăbit a veni cu zel în ajutorul guvernului. Au umflat întreaga cauza și au pornit o cercetare regnicolă. Voiau să descopere vre-o mare conjurație și investigația au încredințat o jandarmilor din Sătmár. Aceștia au umblat prin țară în toate părțile, s'au vîrît prin casele conducătorilor români și au ascultat fasiunile la toți aceia, cari au făcut vre-o observare la acest caz. Anume pe acel timp Tisza avea lipsă de pactul cu Români și cu investigația aceasta stupidă a voit să-i întăreze.

Dar au mai fost și alte mijloace de intimidare. Presa opozițională, în hămată la carul guvernului, vorbea despre revizuirea constituției bisericești, despre noua episcopie gr. or. maghiară și despre asemenea lucruri și în mijlocul persecuției generale românimea s'a simțit total izolată. Aceasta până atunci, până când a devenit primministru Tisza și el a contramandat atacurile.

Cazul din Someș-Dob ne dovedește indirect cât de exagerat a fost cazul din Moftin. Preotul din Dob, bătrânul Mihail Ciordaș se pregătea să

plece la temniță, pe trei luni, și Iaczkovich în îngâmfarea sa voia să i facă cunoscut în persoană că ministrul de culte i-a interzis propunerea religioasă. A eșit în Dob, înconjurat de-o gardă de onoare, compusă din primpretorele și 14 jandarmi, dar Ciordaș a voit să evite întâlnirea și a plecat de acasă. Iaczkovich l'a așteptat. Când Ciordaș a sosit și a mers la biserică. Iaczkovich s'a dus și el cu jandarmii, dar fărâncelul românesc i-au stat în cale — nu l-au lăsat să intre în biserică. Popa rutean îngâmfat a poruncit atunci, ca femeile să fie atacate cu baioneta. Dar în acel moment s'a ivit tinerimea satului și într'un moment a desarmat pe jandarmi. Numai ținutei cumpătate a poporului este a se atribui, că nu s'a improvisat o baie de sânge.

Și cazul acesta l-au retăcut ziarele guvernului, n'au scris despre el nici un cuvânt.

Cazul din Moftinul mic, marele proces al episcopiei de Hajdudorog, se va desbata acum în toamnă. Desbateră merită atențiune deosebită, pentru că ea ne va deschide o perspectivă în mizeria grozavă în care se află poporul și care ucide ori ce progres economic și cultural și infectează totul în jurul său. Oamenii din popor ajung cu grămada în pușcărie, pentru că voiesc să apere baza, pe care pot să-și ridice progresul economic și cultural.

Serisoare din Sibiu.

— Trupa Antonescu în Sibiu. — Sașii și teatrul românesc. — Schröder István. —

În zilele de Sămbătă, Duminică și Luni (25, 26 și 27 Octomvrie n.) Românii din Sibiu și jur vor avea, prilejul fericit să poată asista la reprezentațiile dramatice ale trupei V. Antonescu.

Cei cari au avut prilejul să vadă reprezentațiile, din alte orașe românești, ale acestei trupe sunt unanimi în a constata că nici un teatru din Ungaria, nici unguresc, nici nemțesc, afară poate de Teatrele mari din Budapesta, — nu dispun de forțe dramatice atât de mari ca mica trupă a d-lui Antonescu, care întâiașdată acum vine în țara noastră.

Și când vorbim de puteri mari nu ne gândim nici la dl Brezeanu, nici la doamna Ciucurescu, cari cu creațiile lor ar face cinste celor mai de seamă scene din lume, — ci ne gândim la cellați membri ai trupei cari împreună dau un ansamblu dramatic care impune nu numai prin rolurile bine studiate, ci și prin mișcărilor vii și elegante ale actorilor.

Cei cari au as'at la aceste reprezentații au plecat cu credința înărită în puterea de cultură a poporului român și cu dorul de-a vedea cât mai curând jucând pe scenele noastre o trupă românească și mai numeroasă.

O mică surprindere neplăcută vor avea cu toate acestea Românii de-aici și jur. Reprezentațiile nu se vor da în teatrul german, ci în „Gesellschaftshaus”. Confrăii noștri sași auzind de venirea trupei d-lui Antonescu au ticluit și ei o reprezentație de diletanți pe Duminică, 26 Octomvrie. Iar ca să nu ne deie sala de teatru nici Luni, au anunțat și o a treia reprezentație, care însă nu se va da, pentru care încă nu s'au făcut nici bilete și nici afișe.

Un caz concret ne învederează însă și mai bine prietenia concetățenilor noștri sași. Diletanții dau reprezentația lor numai Duminică. Românii de aici au intervenit să ni se deie sala de teatru măcar pe o sară pe Sămbătă, când e liberă. Ni s'a refuzat și această cerere, pe motiv că în sara aceea trebuie să se mai ție o repetiție. Înzădar le-am oferit pentru repetiție sala dela „Gesellschaftshaus”.

Gestul acesta de dispreț față de arta românească — căci altminteri nu se poate numi — ar trebui să găsoască și din partea românească un răspuns hotărât: să nu mai mergă nici un român la teatrul german din loc.

Ar fi o lașitate din partea societății române din Sibiu dacă ar primi gestul de dispreț al sașilor fără să ceară o reparație desăvârșită.

Alături de concetățenii sași se mișcă și concetățenii unguri. De data aceasta un ofițer din vitejeasca armată a honvezimii, care a avut, înainte cu 6 ani, strălucita izbândă dela Pánade, unde au omorât câțiva Români nevinoși.

Amintirea celei zile glorioase pe semne nu l'a lăsat să doarmă pe locotenentul de honvezi Schröder István, care Joia trecută l'a arestat pe profesorul seminarial Dr. Nicolae Bălan și un teolog, pe cuvânt că în ziua premergătoare ar fi aflat soldații să nu învețe ungurește.

Cele ce scriu foile din Pesta despre împrejurările arestării sunt mincinoși, neadevăruri comunicate numitorilor foi de însuș eroul Schröder. Aresta-

rea s'a făcut cu o brutală încălcare a legilor cari asigură libertatea personală a cetățenilor. Dl Bălan și însoțitorul său au fost duși între baionete până la cazarma de honvezi (12 soldați cu baioneta și un ofițer cu revolverul în mână escortau doi teologi pașnici!), unde au fost ținuiți 3 ciasuri. În vremea aceasta n'au putut face nici un pas, fără să nu fi fost urmăriti de un soldat înarmat și de d-l Schröder cu mâna pe revolver. Năbădăosul de ofițer s'a simțit chiar în vremea aceasta ofensat din partea d-lui profesor Bălan și i-a comunicat numele alor doi alți ofițeri, cari îi vor cere satisfacție cavalească pentru că, chipu, d-l Bălan l'a fixat pe Durnielui, d-l Schröder.

Toate protestările d-lui Bălan au fost zadarnice, cum au fost zadarnice și cererile lui de a i se comunica pe ce motiv a fost arestat. În cazarmă a așteptat două ore până au venit doi sergenți dela poliție, cu cari a mers la poliție — însoțit mereu de ofițerul Schröder, care nici la poliție n'a voit să spună care a fost motivul arestării.

D-l Schröder nu este om normal, nu poate fi om normal, căci om cu mintea sănătoasă nu poate să săvârșească astfel de lucruri. Dacă este însă, om normal, autoritățile militare cari au fost anunțate trebuie să-i deie cea mai strânică pedeapsă; dacă este anormal trebuie să l' trimită la balamuc, în orice caz însă locul lui nu este în armată.

De altminteri se spune că d-l Schröder și în general o mare dușman al Românilor, pe cari nu-i mai slăbește din „trădători de patrie”.

Aici se așteaptă cu mare nerăbdare răspunsul autorităților militare, dela care va depinde ce pași să se iee ulterior ca d-l Schröder să fie pus la locul lui, de unde să nu mai poată turbura liniștea cetățenilor pașnici.

Cor.

Pentru fondul ziaristilor.

Secretarul epitropiei „Fundatiunii pentru ajutorarea ziaristilor români din Ungaria” d-l Ioan I. Lăpădatu a adresat ziarelor și revistelor noastre următoarea rugare:

Încă în anul trecut ne-am fost adresat unora din redacțiile ziarelor și revistelor noastre cu rugarea ca la reînnoirea abonamentelor să pună, respective să reclame dela abonați o mică contribuție și pentru fondul ziaristilor ramâni, convingi că pe această cale vom putea introduce un mijloc sigur și considerabil pentru augmentarea numitei fundațiuni. Am lăsat la buna chibzuință a Onor. Redacțiilor împrejurarea ca aceste contribuții să fie benevole sau în prețul de abonament. La rugarea noastră au răspuns numai două din redacțiile cărora ne-am adresat și anume „Gazeta Transilvaniei” și „Revista economică”. Cea dintâi a adunat din contribuții benevole cu ocazia reînnoirii abonamentelor peste 600 cor., iar cea de a doua ca supra taxă de inserțiuni la 100 cor. Sunt deci și acestea dovezi că mijloacele gândite de noi — și introduse de mult la popoarele străine — ne pot fi de mare folos și că adunarea lor se poate face fără greutate, dacă este bunăvoință.

De carece astăzi fundațiunea noastră este activată și deci necesitățile ei mai mari că ori și când, prin prezenta Vă rugăm, să urmați în anul acesta, din prilejul reînnoirii abonamentelor, și d-v. plida bună a „Gazetei Transilvaniei”, adunând — benevol sau în prețul de abonament — contribuții potrivite pentru fundațiunea ziaristilor noștri. În speranță ca nu ne veți refuza cererea, semnez cu prof. respect

I. Lăpădatu.

Rugarea aceasta adresată de neobositul secretar al epitropiei fondului ziaristilor, d-l I. Lăpădatu, ziarelor noastre merită să fie ascultată cu deosebire în zilele aceste, când publicul nostru pretinde tot mai mult dela ziarele noastre și când ziaristii noștri sunt din nou amenințați cu amenzi și închisoare. Între numeroasele colecte ce se fac astăzi la noi pentru diferite scopuri umanitare și culturale merită să fie scrijinit în împrejurările de astăzi în primul rând fondul ziaristilor, nu numai prin daruri ocazionale ci cu deosebire prin contribuții publice și petreceri aranjate în favorul acestui fond. Nizuința tuturor, cari înțeleg marea menire a ziaristiceii noastre, trebuie să fie, ca să vedem cât mai curând strânșă o sumă cât mai mare, ca din interesele ei să se poată face față cheltuielilor prevăzute în regulamentul fundațiunii în momentul realizării ajutoarelor ce se vor acorda.

Am avut o mare satisfacțiune văzând că abonații ziarului nostru

au finit să contribuie cu prilejul reînnoirii abonamentului cu obolul lor și pentru fondul ziaristilor. Le mulțumim tuturor pentru darurile făcute și îi rugăm ca și în viitor să nu dea uitării fundațiunea ziaristilor și să facă o cât mai întinsă propagandă pentru ea, căci contribuind la acest fond contribuim în același timp la susținerea și întărirea unei redute, dela a cărei putere de rezistență depind în primul rând succesele luptelor noastre naționale.

Serbările culturale din Caransebeș.

Din Caransebeș primim următorul avis:

Societatea pentru fond de teatru românesc își va ține adunarea generală în 8 și 9 Nov. st. n. în Caransebeș, iar „Reuniunea învățătorilor ort. români din dieceza Caransebeșului” își va ține adunarea generală în 9 și 10 Noe avrie st. n. tot în Caransebeș.

Din aceste prilej, adevă în zilele de 8, 9, și 10 Noemvrie st. n. vor avea loc și cele 3 reprezentațiuni teatrale ale companiei dramatice Victor Antonescu din București. Se vor reprezenta: „Năpasta”, dramă în 2 acte și „O noapte furtunoasă” comedie în 2 acte de I. Luca Caragiale, apoi comedile „Legea Ertărei” de M. Landay, traducere de Haralamb Lecca, „Poama crudă” (xO câsnicie) și drama de Roberto Bracco; „Sacrificiul”. Iar dl Victor Antonescu va zice și un monolog de George R. netti.

La aceste mari sărbări culturale ce vor avea loc în centrul eparhiei Caransebeșului în zilele de 8, 9 și 10 Noemvrie 1913 st. n. (sf. Dimitrie și zilele următoare) va lua parte floarea intelectualilor și a tărânimii noastre din Bănat. Programul amănunțit al acestor serbări se va da publicității în zilele viitoare.

Toți cei ce doresc să aibă pe deplin rata serbărilor locuință la Caransebeș, la particulari, să se adreseze lui Iuliu Vuia inv. director în Caransebeș, iar cei cari doresc să ia parte la masa comună de Duminică, să se anunte dlui Dr. George Labonțiu avocat în Caransebeș. Tacămul de persoană 4 coroane. Bilete pentru teatru se primesc la „Librăria diecezană”.

ȘTIRI.

— 9 Octomvrie 1913.

Pentru fondul ziaristilor au mai contribuit prin administrația ziarului nostru d-l Dimitru Orgh dan, iar dl Ștefan Giurgiu inv. l. p. Dumbrău 1 cor.

Turneul trupei Antonescu. Din Orăștie ni se scrie: Duminică, trupa d-lui V. Antonescu asosit aci. La gară, artiștii au fost întâmpinați de preoți, țărani și numeroși intelectuali, cari i-au primit cu strigăte de: „Bine ați venit fraților!” Orașul era într-o adevărată sărbătoare.

După amiază s'a jucat, în matineu, „Năpasta” iar seara „O noapte furtunoasă”. Toți artiștii au avut un enorm succes.

Luni după amiază artiștii au plecat la Binfinți, locul natal al regretatului nostru aviator Aurel Vlaicu, spre a vizita familia acestuia.

Necrolog. Valeria Vințeleriu născ. Sângercean ca soție și Ionel Vințeleriu ca frate cu adâncă înstrinare aduce la cunoștința rudeniilor, prietenilor și cunoscuților că prea iubitul lor soț și frate Emil Vințeleriu funcționar la institutul de credit și economii „Albina”, după un morib îndelungat și-a dat nobilul său suflet în mâinile Creatorului, Luni, în 20 Octomvrie st. n. a. c., la orele 8 1/2, seara, în etate de 40 ani. Prohodul se va face Miercuri, în 22 Octomvrie st. n. a. c., la orele 10 a. m. în locuința din strada Jungewald-Str. Nr. 2, iar răniștele pământești se vor transporta și așeza în aceeași zi spre vecinică odihnă, în cimitiera parohiei: Ocna-superioară. Fle-l țărâna ușoară și memoria binecuvântată?

Sibiu. la 21 Octomvrie st. n. 1913. Un enunț funebru a lansat și institutul „Albina”, al cărui funcționar fusese decedatul.

— În loc de cunună petitoare pe cosciugul mult regretatului Emil Vințeleriu, fost funcționar la „Albina”, vărul său primar Lazar Triteanu, asesor consistorial și soția sa Veturia, dăruiesc 20 cor. la „Fondul Episcopul Nicolae Popa” p-

H O P, H O P! . . .

NU UITATI,

că cea mai apropiată tragere a lozurilor dela „Banca Hipotecară Ungară“ va fi la 25 OCTOMBRIE a. c., când se va trage câștigul de

Coroane 75,000

iar la 27 DECEMBRIE a. c. cel mai mare câștig din lume de

1,000,000-,-, Coroane.

Vindem de prezent un loz dela „BANCA HIPOTECARĂ UNGARĂ“ cu 6 trageri anual pe

36 rate lunare á 6.30 Cor.

Iar unul dela „PRIMA CASSĂ DE PĂSTRARE PESTANĂ DIN PATRIE“ cu trei trageri anual pe

36 rate lunare á 4.40 Cor.

Ambele lozuri împerechiate, — adică din fiecare câte o bucată, — cu 9 trageri anual, le vindem de prezent pe

40 rate lunare á 10-- coroane.

Cea mai ieftină ofertă!

Tot lozul câștigă necondiționat!

Cine ne trimite primele 2 rate de odată, aceluia îi evităm rata a 3-a gratuit. Până la achitarea deplină i se estradă cumpărătorului o listă legală de rate, în care este indusă Seria și Numărul lozului cu care joacă, dar deja după solvirea primei rate participă la joc, iar eventualele câștiguri sunt în întregime ale lui. Lozurile acestea nu-și perd valoarea ca lozurile dela loteria de clasă, ci joacă până la sfârșitul loteriei, astfel că în caz de noroc un număr se poate trage și de mai multe ori cu câștig, dar cel puțin odată la tot cazul.

4-6

Explicații mai amănunțite trimitem la dorință ori cui gratuit și franco,

Nu întârziați a vă încerca norocul!

Grăbiți cu comanda la adresa:

Ustredná banka u. spol.

BUDAPEST, Váci-körút 31 sz.

O mină bogată de cărbuni — de vânzare.

Aduc la cunoștință celor interesați că am găsit pe teritoriul comunei **APATA** (Comitatul Brașov)

O mină de cărbuni de piatră de prima calitate în cantitate foarte însemnată.

Teritoriul, pe care mi-am câștigat dreptul de exploatare este de o estindere de peste **4 kilometri pătrați**, teritoriu de pădure de stejar și fag la o depărtare de **2½ kilometri dela gara Apată**. Din cauza lipsei de bani pentru a putea singur exploata această mină bogată, m'am hotărât a vinde din mână liberă teritoriul menționat pentru un preț convenabil. Rog pe cei interesați să mi se adreseze cât mai îngrabă. În cazul când nu s'ar găsi cumpărători, sunt hotărât să **înființez o societate pe acțiuni**, în care scop rog pe cei cari doresc să asocieze să se pună în conțelegere cu mine.

1-3

Cu stimă **Ioan Eremie Kelemen** comerciant, Brassó-Apáca.

Primul atelier Român de cojocărie și blănărie în Brașov.

Deviza „Prin noi înțeleg!“

Subscrierul aduc la cunoștință On. public din Brașov și jur, că am deschis un Atelier de cojocărie unde se efectuează tot felul de lucrări ce cad în această branșă, precum: căciuli, blănării și pieptară țărănești.

La comanda se execută tot felul de lucrări de lux, boue, manșoane pentru dame după modelele cele mai nouă.

Apelând la sprijinul On. public avizându-mă și prin o carte postală, sau Vinerea la târgul de

(—) săptămână, semnez (—)

Cu distinsă stimă

Nicolae Scurtu,
măestru cojocar,
Brașov, Podu Crețului Nr. 8

5-10

Atelier de cojocărie țărănească, căciuli. Cel mai eficient isvor de cumpărare, Vinerea în piață, (târg săptămânal.)

Abonamente la „Gazeta Transilvaniei“,
se pot face ori și când pe timp mai îndelungat sau lunar
Administr. „Gazetei Transilvaniei“

TRAFUL TIPOGRAFIEI A. MURCIANU BRANISCE & COMP BRAȘOV.

Strada Vămei No. 9. (Hotel Europa).

P. T.

Am onoarea a aduce la cunoștință On. public că am deschis în Piața locală sub firma protocolată la tribunalul comercial

Old England Iosef Lischka
un Magazin de Mode pentru bărbați și un Atelier pentru haine distinse de bărbați, și Uniforme după măsură.

Imi voi da silința ca pe terenul Modei de bărbați, să ofer noutăți atât în Genre englezesc cât și franțuzesc.

Atrag cu deosebire atențiunea asupra Atelierului de croitorie de rangul întâi, unde se execută în proprii ateliere în mod distins și sub garanție croiul comenzilor făcute.

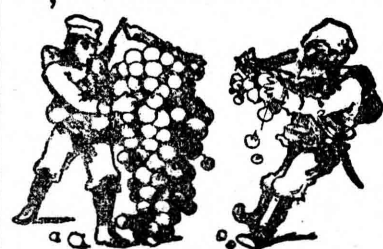
Jurnale de modă englezești stau la dispoziția Onor. muștirii.

Mă rog a sprijini întreprinderea mea cea nouă, asigurând un serviciu real și punctual semnez cu toată stima

Josef Lischka.

11-100

VIȚĂ AMERICANĂ ALTOITĂ

furnizează renumită și de mulți ani recunoscută ca cea mai de încredere pepinieră.

FR. GASPARI

(Nagyküllő vm.) Mediaș—Medgyes. Serviciu conștințios. Soluri garantate. Catalogul se trimite la cerere gratis și franco. În catalog sunt publicate mai multe scrisori de mulțumire, primite din toate părțile țării, astfel că înainte de a face comanda, ori cine poate cere informațiuni, în scris sau verbal dela d-nii proprietari cari mi-au trimis acele scrisori și se pot convinge astfel de absoluta încredere ce o pot avea în firma de mai sus. — — — (1-24).

Laborator Cosmetic

(Cultivarea feței și corpului.)

— **BRAȘOV, STRADA SPITAILUI Nr. 58.** — TELEFON 334.

Consultațiuni, afară de Marța și Sâmbăta după prânz, zilnic 3-7 oare p. m.

Cultivarea frumseței.

Masaj electric a feței și a corpului.

Medic primar-Conducător

Dr. Teodor Sbârcea medic primar on comitatens.

Proprietar **Ottó Votsék** farmacist

F. B. 1913